Ο σύγχρονος Ναρκισσισμός (Φώτιος Σχοινάς)

Categories : ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Date : 9 Μαρτίου, 2009

Ο Ζυλ Λιποτβεσκί στο βιβλίο του «*Η εποχή τού κενού. Δοκίμια για τον σύγχρονο ατομικισμό*» γράφει πως κάθε εποχή έχει έναν κυρίαρχο μυθολογικό τύπο (Οιδίποδα, Αχιλλέα, Αντιγόνη, Προμηθέα, Αμλετ κ.ά.) που εκφράζει το επικρατούν πνεύμα της. Ο μυθολογικός τύπος που εκφράζει και αποτυπώνει το κυρίαρχο πνεύμα τής σύγχρονης εποχής τής μετανεωτερικότητας είναι ο Νάρκισσος. Ο μετανεωτερικός ναρκισσισμός αποτελεί την ακραία απόληξη του νεωτερικού ατομικισμού.

Ο σύγχρονος άνθρωπος δεν έχει να επενδύσει σε τίποτα έξω από τον εαυτό του. Η πολιτική και η θρησκεία δεν αποτελούν πλέον γι' αυτόν σημεία αναφοράς, στα οποία θα μπορούσε να αφιερωθεί με πάθος και να νοηματοδοτήσει την ύπαρξή του. Ιδέες, όπως το Έθνος, η Παιδεία, η Δημοκρατία, η Κοινωνική Δικαιοσύνη, δεν τον συγκινούν πλέον και αδυνατούν να κινητοποιήσουν τον συναισθηματικό του κόσμο και την ενεργητικότητά του. Τί απομένει; Η **υπερεπένδυση στο Εγώ**, η αυτολατρία, η αυτοπραγμάτωση. Εξ ού και **η λατρεία της νεότητος** και ο τρόμος και **η αποστροφή στο γήρας**. Εξ ού και η **υπερβολική φροντίδα τού σώματος**, η προσπάθεια να διατηρηθεί νέο και ακμαίο, παρά την φυσιολογική φθορά τού χρόνου. Η **υγιεινή διατροφή, η γυμναστική, τα σπα, το μασσάζ, η γιόγκα, το βιάγκρα κ.ά. εντάσσονται στην αγωνιώδη, αλλά και άπελπι μέριμνα τού σύγχρονου ανθρώπου να υπερβεί την αναπόφευκτη φθορά τού χρόνου και να διατηρηθεί αιώνια νέος και σφριγηλός**. Φαίνεται πως ο σύγχρονος νάρκισσος άνθρωπος **αρνείται να παραδεχθεί τη θνητότητά του**, το βέβαιο και αναπόφευκτο του θανάτου, το γεγονός ότι η ανθρώπινη ύπαρξη είναι υποταγμένη σε αμετακίνητα όρια που δεν μπορεί να ξεπεράσει. **Ο περιβάλλων κόσμος, είτε ο φυσικός είτε ο ανθρώπινος, δεν αποσκοπεί σε τίποτε άλλο παρά να ικανοποιεί ή να ματαιώνει τις δίχως όρια επιθυμίες του**. Συνεπεία του νεωτερικού ατομικισμού και του μετανεωτερικού ναρκισσισμού ο **homo psychologicus** τείνει να καταστεί ο κυρίαρχος ανθρωπολογικός τύπος. Ο homo politicus («*πολιτικόν ζώον*» κατά τον Αριστοτέλη ο άνθρωπος) και ο homo theologicus («*ζώον θεούμενον*» κατά τον άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο ο άνθρωπος) **εκτοπίζονται** και τη θέση τους καταλαμβάνει ο homo psychologicus **με τις ακόρεστες επιθυμίες, συμπλέγματα, ένοχες και προ παντός με την προ ουδενός ορρωδούσα τάση του προς αυτοπραγμάτωση**.
Η σύγχρονη μετανεωτερική κοινωνία αδυνατεί να προσφέρει στον σημερινό άνθρωπο νόημα ζωής και νόημα θανάτου. Αδυνατεί να του υποδείξει Κάτι (μια Ιδεολογία, ένα υπερβατικό, ή έστω εμμενές, εγκοσμιοκρατικό Πρότυπο, Θεσμό και Αξία) για το οποίο **αξίζει να ζήσει και να πεθάνει**. Έτσι **ο**

σύγχρονος άνθρωπος στρέφει όλη τη συναισθηματικότητα, ενεργητικότητα και δραστηριότητά του στην αυτοπραγμάτωση και ανάπτυξη του Εαυτού του, του Εγώ του. Τίποτα έξω από τον εαυτό του δεν τον συγκινεί, δεν τον διεγείρει και δεν τον ενεργοποιεί.
Ο σύγχρονος νάρκισσος άνθρωπος ζει σ' ένα αδιάστατο παρόν **αποκομμένος από τις ιστορικές του ρίζες και δίχως προοπτική και μέριμνα για το μέλλον**. Αδιαφορεί για οτιδήποτε του κληροδότησε το παρελθόν και για οτιδήποτε θα κληροδοτήσει αυτός στις επερχόμενες γενεές. Αυτή η έλλειψη ιστορικής συνέχειας, η εξάλειψη της αίσθησης ότι ανήκουμε σε μία «*διαδοχή γενεών που είναι ριζωμένες στο παρελθόν και επεκτείνονται στο μέλλον*» χαρακτηρίζει και γεννά την ναρκισσιστική κοινωνία, όπως γράφει ο Κρίστοφερ Λας στο βιβλίο του «*Η κουλτούρα τού ναρκισσισμού*». Να ζούμε στο παρόν, μόνο στο παρόν και να καρπούμεθα άπληστα οτιδήποτε αυτό μας προσφέρει αδιαφορώντας για τους προγενέστερους και τους μεταγενέστερους είναι το σύνθημα της σύγχρονης ναρκισσιστικής κοινωνίας. Ο μετανεωτερικός νάρκισσος άνθρωπος έχει μειωμένη έως παντελώς μηδενισμένη ιστορική, εθνική, πολιτική και θρησκευτική συνείδηση, ενώ **παρουσιάζει υπερτροφικά ανεπτυγμένη καταναλωτική συνείδηση**.

[...]

Εκ των επισημάνσεων της Εγελιανής, Φαινομενολογικής και Χριστιανικής φιλοσοφίας συνάγεται ότι η πλήρωση, ανάπτυξη και ολοκλήρωση της ανθρωπίνης συνειδήσεως προκύπτει από την αναφορά και συσχέτιση αυτής με κάτι (Πρόσωπο, Κράτος, Ιδεολογία) έξω από αυτήν. Η ναρκισσιστική αυτοστροφή και αυτοαναφορά τής συνειδήσεως συνεπάγεται την αποδόμηση, αλλοτρίωση και εκμηδένισή της. Το εγώ, για να δομηθεί, ολοκληρωθεί, αλλά και να ικανοποιηθεί, χρειάζεται το ουκ εγώ. **Αυτοπεριχαράκωση του εγώ στον εαυτό του σημαίνει αυτοκαταστροφή τού εγώ. Έτσι δεν πρέπει να μας εκπλήσσει το σύγχρονο γενικευμένο αίσθημα του ανικανοποίητου και του εσωτερικού κενού. Οι πρωτοφανείς ανέσεις και τα καταναλωτικά αγαθά τού σύγχρονου πολιτισμού δεν μπορούν να αντισταθμίσουν την απουσία νοήματος και να άρουν το γενικευμένο αίσθημα της ψυχικής δυσφορίας και δυσανεξίας που διακατέχουν τον σύγχρονο άνθρωπο.**
Αλλ' ούτε και η καταφυγή στις ανθρώπινες και ερωτικές σχέσεις και η υπερεπένδυση σ' αυτές του συγχρόνου ανθρώπου, ακριβώς λόγω της αλλοτρίωσης και της φθοράς που έχουν υποστεί συνεπεία τού ναρκισσιστικού εγωκεντρισμού, **μπορούν να του προσφέρουν καταφύγιο και θεραπεία**. Τουναντίον, στις συντριπτικά πλείστες περιπτώσεις **αυξάνουν το άγχος, την απογοήτευση και το εσωτερικό κενό του**. Είναι χαρακτηριστικά επί του προκειμένου αυτά που γράφει ο Κρίστοφερ Λας στο ανωτέρω μνημονευθέν βιβλίο του «*Η κουλτούρα τού ναρκισσισμού*»: «***η λατρεία των προσωπικών σχέσεων**, που γίνεται ολοένα και πιο έντονη όσο υποχωρεί η ελπίδα των πολιτικών λύσεων,*

κρύβει την πλήρη απογοήτευση από τις προσωπικές σχέσεις *, όπως ακριβώς η λατρεία τής αισθησιακότητας συνεπάγεται την απάρνηση της αισθησιακότητας σε όλες εκτός από τις πιο πρωτόγονες μορφές της. Η ιδεολογία του προσωπικού μεγαλώματος, επιφανειακά αισιόδοξη, ακτινοβολεί βαθειά απελπισία και παραίτηση. Είναι* ***η πίστη των ανθρώπων χωρίς πίστη***».
Το διάχυτο πνεύμα τού ναρκισσισμού επηρεάζει αρνητικά προπάντων το πιο ευπαθές και ευάλωτο τμήμα της κοινωνίας μας: τα παιδιά και τους έφηβους. Η παγερή και αδιαπέραστη αδιαφορία των μαθητών προς τα προσφερόμενα μορφωτικά αγαθά από το σύγχρονο σχολείο οφείλεται εν πολλοίς στην αδυναμία τού εξωτερικού κόσμου να προσελκύσει το ενδιαφέρον και την προσοχή τού σύγχρονου παιδιού. Το σύγχρονο παιδί, **αδυνατώντας να βρει στηρίγματα στην οικογένεια, στο σχολείο, στην πολιτική και στην κοινωνία, αποτραβιέται στον εαυτό του, κλείνεται ερμητικά απέναντι στον εξωτερικό κόσμο και κόβει τους διαύλους επικοινωνίας μ' αυτόν** . Νομίζω ότι η ευρύτατη διάδοση των ναρκωτικών στη σύγχρονη νεολαία **οφείλεται στην ανάγκη τού παιδιού να εξέλθει του εαυτού του και να συναντήσει κάτι που θα του φέρει χαρά και ικανοποίηση —ασχέτως εάν το τίμημα του πρόσκαιρου τεχνητού παραδείσου είναι καταστροφικό**... **Ο ναρκισσισμός βρίσκεται στους αντίποδες της ορθόδοξης πνευματικότητας**. **Η φιλαυτία είναι η μητέρα και η ρίζα όλων των ψεκτών παθών**. Ο **άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής** ορίζει την φιλαυτία ως την **άλογον φιλίαν του σώματος**, όχι βέβαια διότι το σώμα είναι κακό καθ' εαυτό, αλλά διότι αποτελεί το έσχατο οχυρό της αυτονομημένης έναντι του Θεού ατομικότητας. **Η φιλαυτία αποτελεί το πρωτογενές πάθος, την νοσογόνο πηγή όλων των άλλων μεμπτών παθών που αποξενώνουν από τον Θεό και τους συνανθρώπους. Γι' αυτό και πρέπει, σύμφωνα με την ορθόδοξη ασκητική αγωγή, να μεταμορφωθεί σε φιλοθεΐα και φιλανθρωπία - φιλαδελφία**.

[…]

(*Απόσπασμα άρθρου από το περιοδικό «Ευθύνη», Φεβρουάριος 2009*)